

POSTANOWIENIE

Dnia 30 grudnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa D. C.

przeciwko R. K., S. O. i Ł. R.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 30 grudnia 2019 r.,

na skutek skarg kasacyjnych pozwanego Ł. R. i pozwanych R. K. i S. O.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 21 lutego 2019 r., sygn. akt I AGa (...),

1) odmawia przyjęcia obu skarg kasacyjnych do rozpoznania,

2) zasądza od pozwanych R. K. i S. O. solidarnie na rzecz powoda kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego,

3) zasądza od pozwanego Ł. R. na rzecz powoda kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 lutego 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanych R. K., S. O. i Ł. R. od wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 26

stycznia 2018 r. zasądającego solidarnie od pozwanych na rzecz powoda D. C. kwotę 124.325,07 zł wraz z ustawowymi odsetkami na podstawie art. 299 § 1 k.s.h.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargami kasacyjnymi przez pozwanych. Skarżący Ł. R. wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne wymagające odpowiedzi na pytania:

1. „czy postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego wszczętego ze znacznym opóźnieniem, ustanawia domniemanie prawne - bezskuteczności egzekucji wobec członka zarządu, który dużo wcześniej pełnił funkcję niż wszczęcie egzekucji i wydanie postanowienia o umorzeniu egzekucji miało miejsce”?,

2. „czy powołanie się przez pozwanego na zwłokę powoda w dochodzeniu roszczenia przy jednoczesnym wykazaniu, że w razie podjęcia czynności egzekucyjnych we właściwym czasie, powód uzyskałby zaspokojenie, obala domniemanie bezskuteczności egzekucji płynące z przedłożonego przez powoda postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego”?,

3. „czy wobec obalenia domniemania bezskuteczności egzekucji, to na powodzie ciąży obowiązek udowodnienia bezskuteczności egzekucji”?,

4. „czy wykazanie za pomocą opinii biegłego, iż w okresie sprawowania funkcji przez byłego członka zarządu, spółka posiadała majątek, z którego powód mógł się zaspokoić obala domniemanie bezskuteczności egzekucji, w sytuacji gdy powód miał możliwość dochodzenia swoich roszczeń, w tym złożenia wniosku o zabezpieczenie powództwa, a mimo to znacząco zwlekał z rozpoczęciem dochodzenia swoich roszczeń”?,

5. „czy znaczna zwłoka wierzyciela z podjęciem kroków zmierzających do dochodzenia swoich wierzytelności, w sytuacji gdy dłużnik posiada majątek z którego wierzyciel może się zaspokoić, stanowi przesłankę do obalenia domniemania bezskuteczności egzekucji”?,

6. „czy dalsze świadczenie przez wierzyciela na rzecz dłużnika w sytuacji braku zapłaty za poprzednie świadczenia- znaczny okres zwłoki -

stanowi podstawę obalenia domniemania bezskuteczności egzekucji, a także czy takie działanie wierzyciela stanowi co najmniej przyczynienie się do powstania szkody w majątku wierzyciela”?,

7. „czy wykazanie przez pozwanego, że spółka posiadała majątek na zaspokojenie wierzyciela w czasie pełnienia funkcji przez członka zarządu przy jednoczesnej bierności wierzyciela w dochodzeniu swoich roszczeń, obala domniemanie bezskuteczności egzekucji”?,

8. „czy stan niewypłacalności spółki w rozumieniu art. 11 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. (Dz.U. z 2019 poz. 498 – dalej: u.p.u.) należy utożsamiać z bezskutecznością egzekucji i z właściwym czasem do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, o którym mowa w art. 299 § 2 k.s.h.,

9. „czy należy utożsamiać przyczynienie się wierzyciela do powstania szkody poprzez jego działanie (np. zajęcie dokumentacji spółki) do powstania szkody”?.

Pozwani R. K. i S. O. wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazali, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne wymagające odpowiedzi na pytania:

1. „jakie ma znaczenie prawne i ekonomiczne dla oceny skuteczności zaspokojenia wierzycieli dłużnej spółki z o.o., a co za tym idzie dla weryfikacji obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie jej upadłości, istnienie ustawowej, bądź umownej odpowiedzialności osoby trzeciej za jej zobowiązania”?,

2. „czy zarząd spółki z o.o. monitorując jej stan wypłacalności, a tym samym czuwając nad przestrzeganiem obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie jej upadłości, jest uprawniony oraz zobligowany równocześnie, do uwzględnienia pozabilansowej odpowiedzialności innych podmiotów za zobowiązania tej spółki z o.o., a co za tym idzie, czy winien brać to pod uwagę przy ocenie możliwości zaspokojenia wierzyciela z majątku reprezentowanej spółki”?,

3. „czy w przypadku bezskutecznych czynności komornika w postępowaniu egzekucyjnym o wyegzekwowanie zasądzonych należności, gdy wierzycielowi obok takiego roszczenia do spółki z o. o. o zapłatę przysługują także

roszczenia pauliańskie (z których już zaczął korzystać) oraz roszczenia o zapłatę, z tytułu odpowiedzialności z art. 55⁴ k.c., to można przyjąć, że nastąpiła bezskuteczność egzekucji przeciwko dłużnikowi w rozumieniu art. 299 § 1 k.s.h.

Ponadto wskazali, że skarga jest oczywiście uzasadniona, ponieważ Sąd Apelacyjny naruszył art. 299 § 1 k.s.h. uznając, że zaszła bezskuteczność egzekucji w stosunku do spółki, w której pozwani pełnili funkcje członków zarządu, mimo prowadzenia wobec spółki postępowania upadłościowego.

W odpowiedzi na skargi kasacyjne powód wniósł o odmowę przyjęcia ich do rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżących, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżących obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Nie może mieć charakteru

kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżących odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Zagadnienia prawne sformułowane przez skarżących nie spełniają wyżej sprecyzowanych w judykaturze Sądu Najwyższego wymagań. Przede wszystkim nie mają charakteru abstrakcyjnego, syntetycznego i uniwersalnego, lecz są osadzone w okolicznościach konkretnej sprawy i są kazuistycznymi pytaniami dokładnie w tej sprawie, sprowadzającymi się do zanegowania wystąpienia przesłanek do przypisania pozwanym odpowiedzialności na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. i nie wystąpienia okoliczności egzoneracyjnych o których mowa w art. 299 § 2 k.s.h. Dotyczą zatem materii stosowania prawa (stwierdzenia bezskuteczności egzekucji), a nie istotnego zagadnienia prawnego. Ponadto powyższe kwestie w okolicznościach sprawy pozostają pochodną oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, na bazie, którego Sąd Apelacyjny ustalił, że doszło do bezskuteczności egzekucji, a zatem usuwają się spod kontroli sądu kasacyjnego (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Dodatkowo skarżący Ł. R. nie respektuje zasady związania Sądu Najwyższego podstawą faktyczną zaskarżonego orzeczenia odwołując się w podstawach skargi wprost do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.

Ponadto, w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki ma charakter subsydiarny, powstaje dopiero wtedy, gdy egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, a ściśle - gdy jest już oczywiste, że będzie ona bezskuteczna. Przesłanką tej odpowiedzialności jest istnienie takiego stanu majątkowego spółki, w którym wiadomo, że egzekucja z jej majątku nie doprowadzi do zaspokojenia wierzyciela. Ustalenie przesłanki bezskuteczności egzekucji może nastąpić według ogólnych zasad obowiązujących w procesie, a więc za pomocą wszelkich środków dowodowych. Przesłankę tę powinien wykazać wierzyciel (art. 6 k.c.). Wierzyciel, który nie wyegzekwował swojej należności od spółki, nie musi natomiast dowodzić wysokości doznanej wskutek tego szkody, wystarczy że przedłoży tytuł

egzekucyjny stwierdzający zobowiązanie spółki istniejące w czasie pełnienia przez pozwanego funkcji członka zarządu i wykaże, że egzekucja wobec spółki okazuje się bezskuteczna. Jeżeli członek zarządu nie udowodni, że szkoda wierzyciela była niższa od niewyegzekwowanego od spółki zobowiązania, poniesie odpowiedzialność do wysokości tego zobowiązania, z art. 299 § 1 k.s.h. wynika bowiem na rzecz wierzyciela domniemanie szkody w wysokości niewyegzekwowanego od spółki zobowiązania. Domniemany jest także związek przyczynowy między szkodą wierzyciela a niezłożeniem przez członka zarządu we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz jego zawinienie w tym względzie. Członek zarządu może uwolnić się od odpowiedzialności, jeżeli wzruszy to domniemanie przez wykazanie jednej z przesłanek wymienionych w art. 299 § 2 k.s.h., co oznacza, że ciąży na nim w tym zakresie ciężar dowodu (art. 6 k.c.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono także, że członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie odpowiada na podstawie art. 299 k.s.h., gdy wierzyciel nie uzyskał zaspokojenia ze względu na nie podjęcie w stosownym czasie egzekucji przeciwko spółce. W takiej sytuacji (która wymaga ustalenia w okolicznościach konkretnej sprawy) przyjmuje się, że wierzyciel nie wykazał, że egzekucja przeciwko spółce okazała się bezskuteczna. Ciężar dowodu, że taka egzekucja byłaby efektywna spoczywa na dłużniku, gdyż odpowiedzialność członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością opiera się na usuwalnym domniemaniu istnienia szkody i winy członka zarządu za jej powstanie. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano także, że objęcie funkcji członka zarządu w już niewypłacalnej spółce z ograniczoną odpowiedzialnością *per se* nie wyklucza ponoszenia odpowiedzialności wobec wierzycieli na podstawie art. 299 k.s.h. Nie można bowiem akceptować utrzymywania przez członków zarządu w obrocie niewypłacalnej spółki i zaciągania w jej imieniu nowych długów (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2017 r., III CZP 65/17, OSNC 2018, nr 9, poz. 84 i orzeczenia przywołane w jej uzasadnieniu oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2015 r., II CSK 402/14, OSNC-ZD 2016 nr 3, poz. 50, z dnia 30 stycznia 2014 r., III CSK 70/13, nie publ., z dnia 10 maja 2013 r., I CSK 517/12, nie publ., z dnia 16 listopada 2011 r., V CSK 515/10, nie publ., z dnia 12 października 2011 r., II CSK 95/11, OSNC 2012, nr 4, poz. 53, z dnia 10 lutego

2011 r., IV CSK 335/10, nie publ., z dnia 9 grudnia 2010 r., III CSK 46/10, nie publ., z dnia 19 grudnia 2007 r., V CSK 315/07, nie publ., z dnia 24 czerwca 2004 r., III CK 107/03, OSNC 2005, nr 6, poz. 109, i z dnia 26 czerwca 2003 r., V CKN 416/01, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 129).

W orzecznictwie wyjaśniono również skutki wyroku uwzględniającego skargę pauliańską, które najogólniej rzecz biorąc polegają na obowiązku osoby trzeciej znoszenia egzekucji wierzytelności powoda wobec dłużnika z przedmiotu lub prawa pozostającego nadal w majątku osoby trzeciej, co może mieć z natury rzeczy wpływ na skuteczność egzekucji prowadzonej przeciwko niewypłacalnej spółce (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1995 r., III CZP 139/95, OSNC 1996, nr 1, poz. 17 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1982 r., III CRN 105/82, OSNCP 1983, nr 1, poz. 14). Nie budzi również wątpliwości, że solidarna odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa za zobowiązania zbywcy polega na przystąpieniu nabywcy przedsiębiorstwa do długu z mocy ustawy (art. 55⁴ k.c.), co nie zwiększa mienia dłużnika za którego zobowiązania odpowiada członek zarządu, a jedynie wprowadza do grona podmiotów solidarnie odpowiedzialnych za zobowiązania zbywcy przedsiębiorstwa - w razie spełnienia przesłanek ustawowych - jego nabywcę z ograniczeniem jego odpowiedzialności do wartości nabytego przedsiębiorstwa (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2012 r., IV CSK 598/12, nie publ. i z dnia 9 lutego 2011 r., V CSK 213/10, OSN 2012, nr A, poz. 2). Przy określeniu czasu właściwego do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości należy brać pod uwagę sytuację spółki, a nie podmiotów trzecich które mogą odpowiadać za jej zobowiązania na podstawie art. 55⁴ k.c. czy 527 i nast. k.c. zwłaszcza, że charakter tej odpowiedzialności finalnie wpłynie na zwiększenie zobowiązań spółki wobec tych podmiotów, a zarząd dłużnika nie ma żadnego wpływu na realizację zobowiązań przez podmioty trzecie. Okoliczność, że inne jeszcze podmioty są solidarnie odpowiedzialne za zobowiązania niewypłacalnej spółki nie stanowi podstawy do zwolnienia członka zarządu od odpowiedzialności na podstawie art. 299 § 1 k.s.h. (art. 366 k.c.).

Oparcie natomiast wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance wymienionej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga wykazania niewątpliwej,

widocznej *prima facie*, bez konieczności głębszej analizy, sprzeczności orzeczenia z zasadniczymi i nie podlegającymi różnej wykładni przepisami albo jego wydania w wyniku oczywiście błędnej, widocznej bez głębszej analizy prawniczej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa. Natomiast skarżący przedstawiając, jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie skargi kasacyjnej „oczywiste naruszenie prawa” powinni wykazać kwalifikowany charakter tego naruszenia (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100 i z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49).

Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia tych wymogów, skoro sprowadza się do kwestionowania ustalenia przez Sąd Apelacyjny bezskuteczności egzekucji według stanu na dzień zamknięcia rozprawy. Z wiążącej Sąd Najwyższy podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia wynika, że wartość wymagalnych zobowiązań spółki w stosunku do wartości masy upadłości z uwzględnieniem wierzycieli posiadających zabezpieczenia hipoteczne, a zatem korzystających z pierwszeństwa zaspokojenia, świadczy jednoznacznie o tym, że powód w toku postępowania upadłościowego nie uzyska zaspokojenia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że fakt dochodzenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym toczącym się wobec spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie stanowi przeszkody do wystąpienia z roszczeniem odszkodowawczym przeciwko członkowi zarządu tej spółki. Przesłanką odpowiedzialności przewidzianej w art. 299 § 1 k.s.h. jest bezskuteczność egzekucji przeciwko spółce, którą wierzyciel może wykazać za pomocą wszelkich środków dowodowych. Przesłankę tę można zatem uznać za spełnioną również przed zakończeniem postępowania upadłościowego (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2015 r., II CSK 402/14, OSNC-ZD 2016, nr 3, poz. 50). W konsekwencji analiza wniosku na tle podstaw skargi oraz motywów zaskarżonego orzeczenia, nie prowadzi do oceny, że Sąd Apelacyjny ferując wyrok dopuścił się kardynalnych błędów, w stopniu przemawiającym za oczywistą zasadnością skargi.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 3, art. 99 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018, poz. 265).

aj